

Оксана САПЕЛЯК

**«ЯКБИ ТИ ЗНАВ,
ЯК МНОГО ВАЖИТЬ СЛОВО...»**

Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці» / Роман Кирчів. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2011. — 422 с.

Знайомлячись із новим виданням праці «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці»» доктора філологічних наук, професора Романа Кирчіва, мимоволі виринає знаменитий Франковий вислів «Якби ти знав, як много важить слово...», під яким з повним правом може підписатися автор цієї монографії. Поява у 2011 р. цієї праці Романа Федоровича — найкраще тому підтвердження. У передмові до книги академік Степан Павлюк, власне, зазначає, що «професор Кирчів втілює в собі найвищий зразок наукової відповідальності за свою творчість...» [1]. Йдеться про те, що дослідження виконувалося й видавалося ще в радянський період у Львівському відділенні Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського АН УРСР. Тема про діяльність «Трійці» у післябрежневську добу імперії була дозволена для наукового опрацювання, однак цензура, звичайно ж, не пропустила б акцентування того, що діячі Шашкевичевого гуртка — греко-католицькі священики або з родин священиків. Мало того, коли працю було подано до друку, у видавництві зауважили, що автор ніде не покликається на «класиків марксизму-ленінізму», без чого жодна наукова чи науково-популярна праця не могла побачити світ. Нині професор Кирчів іронічно згадує у вступі до нового видання, як «довелося спішно шукати місця, щоб уткнути в текст пару обов'язкових ідеологічних ревізитів» (с. 7). Недомовленість стосовно реалій, замовчуваність фактів — ознаки навіть найкращої наукової літератури в умовах комуністичної імперії. Звісно, для кожного вченого, тим більше патріота, чесної людини все це було насамперед приниженням національної, наукової і просто людської гідності. Тому в умовах незалежності Української держави вчений повертається до вкрай важливої для української науки теми — діяльності «Руської трійці». Він не тільки, за його словами, «виполнює непотріб» з тексту монографії, але й нарешті має змогу подати поглиблений розслід теми з урахуванням зробленого попередниками, зокрема діаспорних вчених, згадка про яких була одним із строгих табу советської ідеології.

Доволі складна, при цьому гранично струнка структура праці «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці»» підпорядкована вивченню предметних аспектів теми, забезпечує розкриття монументальної праці гуртківців, виявляє неціненний вклад в українську науку, що привнесли ці

священники Української Греко-Католицької Церкви. Робота складається із вступу, дев'яти розділів плюс додані в новому виданні іменний та географічний покажчики.

У першому розділі **«Руська трійця» в контексті суспільно-культурного життя України першої половини ХІХ ст.** автор окреслив взаємовпливи і взаємозв'язки українського суспільно-національного життя на західних теренах України із тією частиною України, яка перебувала в складі Російської імперії. Вчений стисло аналізує також культурно-історичні реалії того часу у європейських країнах, зокрема слов'янських. Коротко і водночас містко окреслено науково-культурні зацікавлення в Європі, де свою пропаганду народності активно вели романтики, розгортання просвітницької народознавчої роботи в країнах слов'янського світу. Цей розділ зазнав чи не найбільших змін. Роман Федорович увів ті фактичні дані, які в попереднє видання внаслідок ідеологічних заборон не могли увійти, наприклад, про діяльність від 1816 р. Товариства українських священників у Перемишлі, заснування ними парафіяльних шкіл, підготовки отцями УГКЦ книжок для народу. Внесено важливі відомості про ініціатора і промотора цього Товариства — перемишльського єпископа, а від 1816 р. галицького митрополита Михайла Левицького. Дослідники радянської доби, говорячи про ту епоху, не могли не згадати філологічних праць помічника митрополита, церковного діяча Івана Могильницького, зокрема його трактату «Відомість о руськім язичі». Так само при згадці про збережений у рукописі багатотомний словник о. Івана Лаврівського не говорилося, що автор — крилошанин. До розділу додано світлини отців, а саме: митрополита Михайла Левицького, оо. Івана Могильницького, Івана Лаврівського, які не могли потрапити до першого видання, адже вони інформували б читача, хто ж ті діячі української культури. У першому розділі Роман Кирчів переконливо доводить, що «Руська трійця» — не спонтанне явище, виникла не на облозі, а на вже оброблюваній ниві, а тому «справедливіше буде сказати, що початок її тісно пов'язаний з кращими попередніми здобутками культурного руху в Галичині» (с. 27).

Доволі детально подано питання зв'язків української інтелігенції з польською в царині вирішення насущних проблем власного народу шляхом

об'єднання зусиль національно свідомої частини духовенства, студентської молоді, вчителів.

Задекларовані у першому розділі тези про певну систему поглядів, чітко окреслену спрямованість «Руської трійці» розкриваються у наступних розділах праці. В них учений охоплює всю внутрішню будову діяльності Шашкевичевого гуртка, яка «базувалася на твердому ґрунті усвідомлення етнічної і етнокультурної єдності населення західноукраїнських земель з українцями з-над Дніпра» (с. 37). У другому розділі **Етнографія і фольклор у народознавчій програмі «Руської трійці»** автор доводить, що у загальному комплексі програми гуртка істотне місце займали саме фольклор та етнографія. Аналізуючи науковий підхід до вивчення традиційної народної культури, вчений зазначає його просвітительський характер. При цьому він дистанціює просвітительство гуртка о. Маркіяна Шашкевича від дворянсько-феодалної ідеології, вказує на конкретні відмінності в інтерпретації культурних явищ.

Аналізуючи деякі моменти просвітительства, Роман Кирчів зазначає, що для членів «Руської трійці» на відміну від просвітительської точки зору, яка відкидала все те, що вважалося вигадкою, вимислом, якраз становило великий інтерес. Якщо просвітительство відводило народній мові другорядну роль, то «Руська трійця» орієнтувалася саме на народні джерела у формуванні літературної мови. Як доводить автор, діячі гуртка змушені були також протиставитися апологетам церковнослов'янщини, рішуче відстоюючи переконання, що тільки народна мова може бути основою літературної. Відтак Роман Федорович аргументовано доводить: незважаючи на те, що члени гуртка не декларували романтизму, їх погляди перекликаються з філософськими, естетичними, суспільними ідеями цього напрямку.

Водночас звернено увагу на відмінність поглядів українських романтиків від західноєвропейського романтизму з його містикою, екзотикою, еротизмом. Автор обґрунтовує «власну версію» романтизму гуртківців. Він приділяє велику увагу поглядам Івана Вагилевича, Якова Головацького та Маркіяна Шашкевича на комплексний підхід до вивчення народної культури, розуміння ними її етновизначальної функції, етнооб'єднуючу роль фольклору. Вчений доводить науковий підхід членів «Руської трій-

ці» на основі аналізу методичних настанов при зборі фольклору та етнографічного матеріалу, використання ними кращого тогочасного досвіду фіксації та систематизації польових матеріалів. Роман Кирчів показує продуманий і цілеспрямований характер збирання етнографічних та фольклорних матеріалів: для обстеження обиралися місцевості, де найбільше збереглося автентичних явищ культури; велися пошуки інформаторів; записи паспортизувалися; розшукувалися рукописні пісенники; зазначалася «історична глибина» тих чи інших явищ...

У третьому розділі простежується сам процес організації етнографічно-фольклористичної роботи, першим кроком якої було вивчення наявного доробку в цьому напрямі. Роман Федорович подає детальний розгляд характеру зібраного до «Трійці» фольклорного та етнографічного матеріалу авторства Михайла Лучкая, о. Йосипа Левицького, о. Йосифа Лозинського. Зупиняється, зокрема, на розслідуванні останнього «Руськое весіле». Треба додати, що саме завдяки старанням і заходам Романа Кирчіва ця унікальна праця, видана в Перемишлі 1835 р., була перевидана в 1992 р. у видавництві «Наукова думка». Наступним кроком в організації збору польових матеріалів професор Кирчів називає налагодження зв'язків із сучасними їм записувачами, насамперед Григорієм Ількевичем. Діяльність учителя з Коломиї Ількевича вчений аналізує докладніше, доповнюючи сказане про наукову вартісність його збирацької праці попередниками. Науково цінні фактологічні дані подає автор монографії про інших осіб, які відіграли важливу роль у становленні українського суспільного руху в Галичині, з котрими плідно співпрацювала «Руська трійця»: директора школи в Коломиї Миколу Верещинського, о. Луку Данкевича, письменника о. Степана Петрушевича, о. Михайла Гнідовського та ін.

Автор монографії докладно фахово досліджує стан обізнаності членів гуртка із збирацькою роботою на теренах Галичини польських учених та письменників: І. Червінського, З. Доленги-Ходаковського, А. Бельовського, Л. Семенського, Ю. Борковського, Ж. Паулі, К. Вуйцицького, К. Туровського, з багатьма з них українські діячі «Руської трійці» співпрацювали, підтримували ділові зв'язки; допомагали народознавчим зацікавленням чехові Карелу-Владиславу Запу.

У монографії виділено й таку важливу організаційну ділянку роботи як залучення до народознавчої праці ширшого кола осіб. Дослідник із властивою йому науковою ретельністю зібрав дані про цих людей, їх конкретний внесок у справу фіксації матеріалів народної культури. У великій мірі саме завдяки Роману Кирчіву стали доступними для загалу відомості про діяльність оо. Маркела Кульчицького, Івана Білинського, Михайла Мінчакевича, Михайла Козановича, Йосифа Скомороського, Івана Бірецького, Михайла Тимняка, Івана і Йосифа Кобринських та ін. Тут учений не тільки вніс ряд уточнень, а й доповнив новими даними про публікації на цю тему останніх років, додав нові малознані імена. Серед них о. Іван Должанський, парох с. Корчин Сколівського району на Львівщині, який належав до тих, кого «М. Шашкевич надихнув своїм народолюбством» (с. 110), заохотив до самопосвяти для рідного народу.

Окреслюючи географію збирацької роботи «Руської трійці», Роман Кирчів наголошує на головних мотивах, якими керувався гурток: науково аргументувати, вияснити етнічну територію українського народу краю, ствердити його етнокультурну єдність, самобутність і генетичну однорідність із східнослов'янським етнічним масивом (с. 113). Ці основоположні висновки дослідник робить на основі аналізу обширної друкованої літератури, але головне — на опрацьованій великій рукописній спадщині «Трійці»: ретельно простудійованих фондів Головацького та Вагилевича у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки, фонду Погодіна у відділі рукописів Державної бібліотеки Росії в Москві, збірки А. Петрушевича у відділі рукописів Бібліотеки АН Росії у Санкт-Петербурзі. Розслідування дали матеріал для укладення карти: «Схема народознавчих мандрівок і місць збирацької роботи діячів кола «Руської трійці»», що само по собі становить наукову вартість.

Від загально визначальних положень діяльності «Руської трійці» Роман Кирчів переходить до їх конкретизації у наступних частинах праці. Важливою складовою народознавчих студій гуртківців у просторовому вимірі був регіон **Карпат та Прикарпаття**. Тому вчений виділяє це питання як окремий розділ монографії. Він доходить до висновку, що посилає увагу членів Шашкевичевого гуртка саме до Карпат зумовлюється недослідженістю карпатсько-

го краю, появою сенсаційних, а то й тенденційних публікацій про «terra incognita», як висловився про цю місцевість Павел Йосиф Шафарик у «Історії слов'янських мов і літератур всіма нарідчями». Відтак дослідник детально зупиняється на внеску вченими «Руської трійці» у вивчення етнографічних груп українців Карпат, їх походження, територію розселення гуцулів, бойків і лемків, їх традиційно-побутову культуру. Треба сказати про переконливу аргументацію тези про те, що Яків Головацький та Іван Вагилевич — основоположники українського етнографічного карпатознавства.

Окремим розділом виділено **Збирання і дослідження пам'яток народної матеріальної та духовної культури інших місцевостей**, де проаналізовано досягнення Івана Вагилевича та Якова Головацького у вивченні пам'яток давнього будівництва, етнографічні матеріали про типи сіл, їх забудови, заняття жителів, господарські будівлі, засоби транспорту, одяг в Галичині, Буковині та Закарпатті. Наголошено на такому аспекті досліджень гуртківців, як вивчення побуту іноетнічних груп на українських теренах, фіксації міжетнічних інтеракцій між українцями й: поляками, вірменами, караїмами, німцями.

У монографії докладно характеризується зацікавлення гуртківців духовною культурою українців. Вчений зупиняється на зробленому в цій сфері попередниками «Трійці». Причому мова йде не тільки про студії явищ культури українців, а й про інші слов'янські народи. Це дало підставу вченому вияснити те, що було взагалі вперше зафіксовано «Руською трійцею»: звичай ходіння дітей на Великдень вранці за «кокуцями»; писання писанок; звичаї, пов'язані з першим весняним громом; звичай обходу з церковною процесією засіяних ланів на другий день Зелених свят; юрївські звичаї та обряди; купальські звичаї та обряди в Галичині; обжинкові звичаї та обряди; традиції, приурочені до свята Петра і Павла.

Вивчаючи конспекти Івана Вагилевича, його виписки, бібліографічні нотатки, текстові розробки, Кирчів дійшов висновку про підготовку наукової узагальнюючої праці про колядну обрядовість українців Галичини в широкому загальнослов'янському контексті. Про зимову обрядовість збирали матеріали також Я. Головацький, М. Шашкевич, Г. Ількевич, І. Бірецький. Підсумовуючи працю гуртківців у цьому плані, автор говорить про великий ет-

нографічний матеріал, зібраний діячами «Трійці» з різних місцевостей Галичини, про їх «дослідницькі пошуки, осмислення і судження відносно цього предмета» (с. 135).

Вказано на значний масив записів сімейно-побутової культури в рукописах діячів «Трійці», зокрема весільної обрядовості, новий підхід до їх вивчення. Особливу увагу при цьому звернуто на думки, викладені в рецензії Маркіяна Шашкевича, стосовно «Руського весіля» Й. Лозинського. Вчений наголошує на тому, що в цій рецензії поставлено наступні методологічні завдання: потреба розкриття історичної семантики того чи іншого обряду, ритуальної та естетичної сутності дійств, образів, символіки та атрибутики. У монографії аналізуються також рукописні матеріали про родильну обрядовість, спеціально розвідка Івана Вагилевича «Бабини у слов'ян», оскільки в ній вперше запропоновано класифікацію родильної звичаєвості, яка вживається дотепер. Серед рукописів Маркіяна Шашкевича виявлено виписки і замітки про похоронну обрядовість. Іван Вагилевич перший записав побутування в гуцулів і бойків ритуальних ігор при покійнику, про що свідчать його рукописи.

Уважне дослідження доробку «Руської трійці» дало підставу Роману Кирчіву твердити про те, що угруповання Шашкевича зуміло охопити весь комплекс народних звичаїв та обрядів як календарних, так і сімейних. Окрім того, дослідник інформує про великий багаж в рукописах членів гуртка зафіксованих вірувань про ворожбу, відьом, чари, різні фантастичні особи. Вчений зазначає, що рукопис праці Івана Вагилевича «Слов'янська демонологія» вражає грандіозністю, широкомасштабністю задуму, який в тогочасній науці не мав аналогів. Кирчів заакцентовує увагу майбутніх дослідників: уважно приглянутися до цієї праці з огляду на синтетичний характер дослідження, із захопленням констатуючи, «яка це мала бути небуденна для свого часу, для української і взагалі слов'янської етнографії праця» (с. 210), і наскільки весь комплекс матеріалів, що стосується мітології, дотепер не втратив своєї наукової цінності.

У рукописній спадщині «Руської трійці» Роман Кирчів віднайшов польові матеріали з інших ділянок народної традиційної культури: народного календаря, способів орієнтації в часі, одиниць виміру часу,

регламентування виробничих занять, назви місяців, назви різних частин дня, найменування зірок і сузір'їв, знання в галузі тваринництва, рільництва, ремесел і промислів, народний етикет, перші відомості про народні танці...

Сьомий розділ рецензованої монографії присвячено фольклористичній збирацькій і дослідницькій праці гуртківців. Це не випадково найбільша за обсягом частина твору: автор зазначає, що народна пісня займала ключове місце в праці членів «Трійці», адже вони осмислювали її як етнооб'єднуючий і етновизначальний чинник, а також вважали першоджерелом національної літературної мови. Дослідник доводить, що при цьому особливе значення відводилося обрядовій пісні, яка мала величезну вагу в духовному житті людини, міцності родини й громади. Зрештою, підкреслює професор, ці пісні приваблювали членів гуртка як пам'ятки глибокої старовини, як спадщина предків. Насамперед відзначено інтерес діячів «Трійці» до пісень весняного циклу — гаївок, літнього — зокрема жнивварських. Але як найвагомійший доробок у цій сфері Кирчів відносить зібрані тексти колядок. Він, вивчаючи діяльність членів Шашкевичевого гуртка в контексті слов'янської фольклористики, відзначає, що вони фактично перші в українській і слов'янській фольклористичній порушили питання про колядки як особливий вид народної пісенності. Скрупульозно простежується в дослідженні, хто з членів «Руської трійці», де, коли і від кого записував колядки, залучаючи для в'яснення цих наукових питань не тільки літературні й рукописні джерела, а й епістолярію.

Вчений вияснив пріоритетні позиції гуртка Шашкевича в цьому плані. По-перше, класифікація колядок, яка дожила донині: 1) для господаря, 2) для господині, 3) для парубка, 4) для дівчини. Як доводить Кирчів, гуртківці були першими, хто зафіксував родильні (христинські) пісні. До пріоритетів він відносить започаткування гуртківцями наукового осмислення весільних пісень. Вчений докладно характеризує записи «Руської трійці» історичних, баладних, соціально-побутових пісень. Провідне місце в цій галузі фольклористики відводить Григорієві Ількевичу. Записи о. Маркіяна Шашкевича родинно-побутових пісень Кирчів відносить до їх ранніх фіксацій в українській фольклористичній науці. Григорій Ількевич та Іван Вагилевич — одні з

перших збирачів опришківських та розбійницьких пісень, причому дослідник зазначає істотний факт: їх першість у фіксації географії побутування цього типу текстів пісень. Науковець підняв важливе питання фольклористичної вартісності записаних пісень, проаналізував зібрані членами гуртка ліричні, гумористичні пісні. Роман Федорович наголошує, що ці пісні «засвідчують головне місце в ліричному репертуарі українців західного регіону загальноукраїнських пісень» (с. 273).

Відзначається виняткова роль внеску «Руської трійці» у збиранні малих ліричних жанрів, зокрема коломийок. Роман Кирчів доводить, що члени гуртка — не тільки збирачі, а й перші в українській фольклористичній дослідники коломийки.

Цікаві з наукової точки зору міркування професора Кирчіва щодо пісень ненародного походження, у збиранні яких першопрохідцями були, власне, діячі кола Шашкевича. Вчений підкреслює, що вони першими почали розрізняти пісні народного і ненародного походження, виявили специфічні риси останніх, спосіб їх творення, соціальне середовище, в якому вони виникали та побутували. Мова ведеться й про те, що нині пісні ненародного походження інтерпретуються як пісні «літературного походження». Автор праці дає своє бачення проблеми, вказуючи, що складання таких пісень та їх функціонування попереджало звернення до народної мови і фольклору в писемній літературі, тому пропонує вважати їх піснями «передлітературного походження».

Надзвичайно важливі пошуки вченого в напрямі вивчення фіксації фольклорної прози. У рукописних фондах вчений виявив значну кількість записаних гуртківцями оповідей, зокрема про т. зв. «Шолудивого Буняка». Піднято питання фіксації великого числа паремій. На підставі опрацьованого листування, записів членів Шашкевичевого кола людей простежено притаманну романтикам «високу оцінку цього жанру як художнього явища» народної традиційної культури поряд із просвітительською оцінкою паремій як важливої інформації про минуле народу, його філософські засади, світогляд та морально-етичні погляди.

Науково цікаві зауваги вченого про історію впорядкування та видання однієї з перших в українській фольклористичній збірці «Галицької приповідки і загадки, зібрані Григорієм Ількевичем» (1841). При-

чому виявлено суттєві редакторські втручання Якова Головацького, відверто говорить про порушення автентичності матеріалу. Втручання редактора в текст часто змінюють зміст первинного матеріалу, що автор проілюстрував порівняннями записів рукописного варіанту Г. Ількевича із надрукованим у виданій збірці. Вчений на основі вивченої епістолярії простежив складні перипетії, пов'язані з рядом цензурних перешкод при виданні цієї збірки, показав хід дискусій стосовно гострої тоді проблеми, як друкувати працю: латинським алфавітом чи українським. Загалом за значимістю в українському культурному русі в Галичині 30-х років дослідник вважає цю книжку найважливішим явищем після «Русалки Дністрової».

Окремим підрозділом виділено у монографії питання поетики, класифікації і текстології фольклору. Автор детально зупиняється на аналізі рукописної праці Івана Вагилевича про слов'янську символіку. Опрацьовуючи листування, чорнові матеріали, виписки і частини «Символіки», Кирчів захоплено відзначає: «Вражає масштабність і оригінальність поставленого завдання. Адже до того питання дослідження символіки народної поезії в загальнослов'янському плані ще не ставилося» (с. 320).

Порівнюючи схеми класифікації народної творчості польських, чеських, російських, словацьких фольклористів з українськими, Романові Кирчіву вдалося визначити наукові знахідки в цьому напрямі членів «Руської трійці» про те, що вони не переносили на український ґрунт готових класифікаційних схем, а керувалися потребами реального матеріалу.

Говорячи про заслуги гуртка Шашкевича стосовно фольклористичної діяльності, вчений водночас звернув увагу на виправлення і доповнення текстів, допущення контамінації фольклорного тексту на основі варіантів. Однак підходить до оцінки цієї практики з точки зору тодішньої фольклористики. Власне, аналіз на прикладах виданих у Європі фольклорних збірок дає вченому підставу твердити, що саме така практика в той час була допустимою і звичною.

Вагома частина монографічного дослідження «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці»» — розділ **Фольклор і етнографія в літературній рецепції «Руської трійці»**. Тут Роман Кирчів загострює увагу на певну спрощеність, схематичність уявлень в сучасній науці про літератур-

ний фольклоризм членів «Руської трійці», зокрема о. Маркіяна Шашкевича. Вчений аргументовано доводить, що твори гуртківців — не ординарна обробка фольклорних творів, а результат «складного процесу ідейно-змістового осмислення і творчої трансформації народнопоетичного матеріалу...». Твори Маркіяна Шашкевича, — переконує дослідник, — близькі до народних пісень своїми образами, мотивами, стилістикою, але про жоден із них не можна сказати, що це наслідування чи переспів» (с. 353—354). Науковець, студіюючи літературний фольклоризм о. М. Шашкевича та інших членів «Трійці», застерігає дослідників від обмеження у своїх висновках реєстром текстових подібностей, рекомендує осмислити пов'язаність його творів з етноідеологією та етнопоетикою фольклору.

Однією із помітних ділянок діяльності «Руської трійці» Роман Кирчів виділив переклади іноетнічного фольклору, насамперед йдеться про сербські пісні, які 1823 р. видав Вук Караджич. Цю сторінку праці гуртка він слушно вписує в контекст тодішніх європейських перекладацьких практик фольклору. Вчений детально зупинився на характеристиці перекладання фольклорних творів того часу. Мовиться про те, що специфікою перекладів таких творів для всіх народів доби романтизму було їх «олітературення», довільність перекладу. На цьому загальноєвропейському фоні виділялися переклади Маркіяна Шашкевича та Якова Головацького. Оригінальним у підході до перекладацтва вважається звернення до художньо-стильового досвіду українського фольклору.

Дев'ятий розділ **Науково-культурологічні виміри і значущість етнографічно-фольклористичної діяльності «Руської трійці»** — розлогий підсумок піднятих у монографії проблем. Насамперед вказано на нерегіональне, галицьке, а всеукраїнське значення внеску «Руської трійці» як першопрохідців у галузі народознавчих студій, які повели цілеспрямовану роботу вивчення народної культури на західноукраїнських теренах. Матеріали, які зафіксували гуртківці, становлять базовий фонд української етнологічної науки. Спираючись на величезний джерельний матеріал, учений робить висновок про наукову вагу аналітичних розробок, використання історико-порівняльного методу в підході до явищ народної культури. Він відзначає винятково цінний вклад

«Руської трійці» у вивчення Карпат і Прикарпаття, передовсім концептуального наświetлення ряду питань, головне з яких — доведення автохтонності українського населення Карпат, його генетичної єдності з усім українським народом. Щодо збірок пісенного матеріалу, що його зібрали діячі Шашкевичевого гуртка, вчений наголошує на їх неперехідній вартості як вагомій частини найдавнішого пласту фольклору.

Роман Кирчів переконливо довів, що народознавча праця членів гуртка була відома польським, чеським, російським, словацьким вченим. У монографічному дослідженні наведено переконливі приклади використання матеріалів Якова Головацького, Івана Вагилевича в працях вчених інших народів. Українські дослідники в наукових колах вважалися компетентними вченими, на їх праці покликалися, відзначали їх оригінальність у поглядах на ті чи інші явища культури.

У праці Кирчіва підкреслюється значимість діяльності «Руської трійці» у сфері наукових розслідувань для наступних поколінь. Слушним є висновок вченого про виняткове значення етнології та фольклористики сьогодні, коли українцям вкрай важливо пізнати себе, свою історію, своє місце серед інших народів. В цьому сенсі важливе значення має знання свого спадку. Тому пропозиція професора Кирчіва видати архів «Руської трійці» — дійсно актуальна, до якої потрібно прислухатися.

Без перебільшення праця Романа Кирчіва «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці»» — історіографічне полотно, як путівник на розлогих просторах творчості Шашкевичевого гуртка, без якого не може обійтися жоден дослідник української культури. Вчений коректно спростовує ряд хибних суджень, які досі побутують у науковій літературі: скажімо, уявлення, ніби (за висловлюванням М.Я. Гринблата) в Україні христинні пісні фіксувалися тільки в сусідніх з Білоруссю районах. Вчений вказав на записи членів «Трійці» родильних пісень, які зафіксував о. Іван Бірецький на Лемківщині. Це приклад однієї з багатьох знахідок дослідника. Тільки ретельність вивчення документів дала можливість ученому віднайти у фонді Якова Головацького у відділі рукописів ЛНБ автограф опису «царинних пісень», що належить о. Іванові Бірецькому, адже у збірнику Якова Головацького «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» автора-збирача ніде не зга-

дано. У рецензованій праці окреслено значне коло питань стосовно діяльності «Руської трійці», які ще чекають своїх дослідників. Наприклад, автор вважає, що окремих студій потребують пошуки та виявлення прозового фольклорного репертуару, який записували гуртківці. Дотепер не з'ясовано кількість та якість публікацій пісень із записів Григорія Ількевича. Сучасним дослідникам, які цікавляться темою української символіки, Роман Кирчів рекомендує опрацювати рукописні матеріали Івана Вагилевича «Слов'янська символіка».

Монографія «Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці»» — монументальне дослідження з огляду на поставлені проблеми, їх розв'язання, узагальнення та висновки. Книга цікава й необхідна не тільки науковцям, етнологам та фольклористам, але й широкому загалу викладачів-гуманітаріїв, учителів, священиків та студентства. Зрештою, з повною відповідальністю можна сказати, що це дослідження — зразок наукової праці, де багато важить слово, оперте не на здогадах, а на реальних фактах скрупульозно вивчених першоджерел.

Нові сучасні реалії життя, нові умови та можливості викликали в процесі роботи над перевиданням «Руської трійці» ідею продовжити працю, що вилілася в наукове дослідження «Маркіянове сузір'я» (Львів, 2012. — 98 с.) з промовистим підзаголовком «Ті, кого пробудив, «воодушевив» і повів за собою Маркіян Шашкевич». Як пише автор, виринула думка дослідити імена, які «мало знаємо або й нічого не знаємо, а вони належать людям, які були і діяли в словому полі Шашкевичевого духу...» (с. 6).

Насамперед автор розширив відомості про діяльність попередників «Руської трійці», перемишльського гуртка, який очолював крилошанин єпископської капітули Іван Могильницький з благословення митрополита Михайла Левицького. Істотно розширено дані про народознавчу працю оо. Кирила Блонського, Степана Петрушевича, Луку Данкевича, Михайла Гнітковського. Подано значний фактаж про зв'язки (часто непрості) Шашкевичевого гуртка із польськими записувачами явищ української народної культури: Вацлавом з Олеська, Каролем Ліпінським, Жеготою Паулі, Юзефом Дунін-Борковським. При цьому досліджено вияви допомоги членів «Руської трійці» матеріалами, порадами своїм сучасникам, польським колегам літе-

ратурного угруповання «Ziewonia». Серед них: згаданий Юзеф Борковський, Александр Лешек Борковський, Август Бельовський, Люціан Семенський, Казімеж Владислав Вуйціцький та ін.

У підрозділі «**Дайте руки, юні друзі**» (**Формування гуртка Маркіяна Шашкевича**) читач знайде малознані імена авторів альбому «Син Русі»: оо. Йосифа Левицького (старшого), Йосифа Левицького (молодшого), Михайла Мінчакевича, Василя Гавришкевича, Михайла Бульвинського, Олександра Глинського, Айталя Гадзинського, Онуфрія Городиського. Причому вчений залишає чимало питань відкритими щодо авторства деяких творів «Сина Русі». Слушно вказано на необхідність детальнішого вивчення, зрештою, нового осмислення тодішніх відносин між українцями та поляками, зокрема участі українських греко-католицьких семінаристів у тодішньому політичному русі, оскільки «тут також є ще чимало невиясненого, нез'ясованого» (с. 52).

У параграфі «Маніфест відродження» знаходимо доволі широку інформацію про близького до «Руської трійці» директора головної школи в Коломиї о. Миколу Верецинського. Особливо цінною є відомість про причетність М. Верецинського до літературних додатків до пісні «Ой, поїхав Романонько до Сучави на ярмарок» в «Русалці Дністровій». В цьому ж підрозділі міститься вагомий матеріал про приятелів о. Маркіяна Шашкевича, які навчалися з ним у духовній семінарії і належали до його однодумців: оо. Івана Білинського, Маркела Кульчицького, Михайла Козановича, Йосифа Скоморського.

У дослідженні «Маркіянове сузір'я» значне місце відводиться мовному питанню, змаганням українців за народну освіту, за українську літературну мову. В цьому зв'язку в частині «Мовити до народу його словом» розглядається співпраця Маркіяна Шашкевича з Юліаном Величковським та Миколою Устияновичем. Зокрема для читача буде вель-

ми цікавим дізнатися відповідь на поставлене самим автором запитання: «Хто ж були ті особи», які підписалися під поетичним привітанням Устияновича Шашкевичу «Побратимові в день імені його»? Адже, поза сумнівом, це його однодумці та співробітники на ниві українського суспільно-культурного руху в Галичині першої половини ХІХ століття. На базі студій архівних матеріалів, праць попередніх дослідників «Руської трійці» Кирила Студинського, Івана Франка, Михайла Возняка, Василя Щурата, Феодосія Стебля та ін., Роман Кирчів доповнив і систематизував відомості про таких відданих народній справі неординарних осіб греко-католицьких священників як оо. Семен Плешкевич, Мелетій Романовський, Кирило Шепега, Іван Бірецький.

«З печаттю духа отця Маркіяна» — частина праці, в якій автор продовжує знайомити читача з продовжувачами великого Діла «Руської трійці»: оо. Антоном Любич-Могильницьким, Рудольфом Мохом, Михайлом Тимняком, Григорієм Боднарем, Михайлом Козловським, Іваном Озаркевичем та ін.

Навіть короткий огляд праці «Маркіянове сузір'я» дає право говорити про те, що ця книжка — не продовження попередньої монографії, не додаток до неї, а повноцінне оригінальне наукове дослідження одного із істотних, маловивчених аспектів діяльності греко-католицького духовенства у відродженні українців Галичини. Ця робота — вагомий внесок і у вивчення діяльності Греко-Католицької Церкви у процесі формування нової інтелігенції, еліти народу, розвою національного і культурно-освітнього життя українців, її місця і ролі в громадському житті народу, що й сьогодні є надзвичайно актуальною і архіважливою проблемою.

1. Павлюк С. Феномен «Руської трійці» / Павлюк С. // Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці». — Львів, 2011. — С. 6.